

[Automatisk tekstet av Autotekst med NB Whisper. Kan inneholde feil.]

[SPEAKER_01]

Er det vanskeligere å forske på folk med en annen kulturell bakgrunn enn oss sjøl?

Hva gjør vi hvis vi trækker over streken, en strek vi kanskje ikke engang visste at eksisterte?

Velkommen til Ugreit.

Kultur i vid forstand er alt det vi mennesker i et samfunn har til felles med hverandre.

Men selv om mange kan ha mye til felles, så har ikke alle mennesker alt til felles.

Så når vi skal forske på mennesker, må vi trå varsomt.

Noe som er irrelevant for meg, kan være betydningsfullt for noen andre.

Det jeg som forsker opplever som nøytralt, kan for den jeg forsker på, oppleves som et overtramp.

Hva om de jeg ønsker å finne ut mer om har et annet morsmål enn meg, en annen kultur enn meg, hva om de har erfart diskriminering tidligere, kulturelle overgrep og etniske overtramp?

Hva da?

Hvordan påvirker det måten jeg bør møte dem på?

I denne episoden av Ugreit skal vi snakke om kultur og etniske minoriteter.

Med oss i studio har vi Anita Salomonsen, som er professor i sosiologi ved Universitetet i Tromsø.

I forskningen sin har hun blant annet vært særskilt opptatt av mennesker med minoritetsbakgrunn.

Men før vi snakker med Anita, her er historien om hvordan samer i Norge har blitt tvunget til å delta i forskning, døde som levende.

[SPEAKER_03]

Da skalleindeksen ble lansert på midten av 1800-tallet, ble den sett på som et raskt og praktisk verktøy for å kartlegge fysiske og biologiske kjennetegn ved de ulike menneskerasene og plassere dem i et hierarki.

I Norge studerte man vikingskaller fra arkeologiske funn og regionale variasjoner i skalleform hos rekrutter.

I 1920-årene ble særlig samer undersøkt.

Og midt oppi det hele sto en høyreist og slank mann med håret pent kjemma til siden og en stor, flott bart.

Christian Emil Schreiner hadde studert medisin og avla medisinsk embetseksamen i 1899.

Kristian var særlig opptatt av anatomi, og hadde forska på både slimål og nyrer.

Han ble professor i anatomi og etter hvert bestyrer for Anatomisk institutt ved Universitetet i Oslo.

Her fanga fysisk antropologi hans interesse, et fagfelt som gikk ut på å dele menneskeheten inn i raser og undersøke evolusjon, slektskap og utbredelse ved å sammenligne ytre kjennetegn sånn som høyde, hårfarge og hodeform.

Både den norske majoritetsbefolkningens og den samiske minoritetsbefolkningens rasemessige opphav ble forska på.

I 1921 rodde Christian Schreiner sammen med en delegasjon ut til Lappholmen og samegravplassen som lå der. Med statens velsignelse og gravehjelp fra lokal arbeidskraft stakk de spadene i vigsla og hellig jord og begynte å grave opp levninger. I raseforskningens navn blei hodeskalle på hodeskalle gravd opp, putta i sekker og sendt sørover. For å holde styr på alt sammen skar de nummer inn i hodeskallene. De blei målt og studert og sirlig protokollført. Å spørre de berørte familiene om tillatelse var det derimot ingen som tenkte at var nødvendig. Under professor Christian Schreiners ledelse ble det og satt i gang omfattende antropologiske undersøkelser av landets befolkning, og i tillegg til å studere skjelettmaterialet ble det også foretatt hodeskallmålinger av levende samer. Det hele ble nøye fotografert og dokumentert. Til slike hodeskallmålinger brukte man et måleinstrument som ble tredd rundt hodet. Alle var ikke like begeistra for å være med, og av og til måtte det mild vold til for at samene skulle la seg måle. Her var det bare å stille opp, enten man ville eller ikke. Siden midten av 1800-tallet hadde Den norske stats fornorskningsspolitikk pågått, en offisiell politikk som skulle bidra til å viske bort det samiske i Norge. Vakre er de ikke, det er synd at si, skrev forfatter og journalist Johan Falkberget i avisa Nordlys. Og med skallmålinger som bevismateriale kunne raseforskere slå fast at samer var en underlegen rase. Den samiske rase hører, som man vet, til de inferiøre eller laverestående raser, kunne man lese i Nordlands Avis. I 1935 ga Christian Schreiner utverket Zur Osteologie der Lappen i to bind, basert på innsamlede skjeletter av samer. I Finnmark fikk boka på folkemunne navnet Hodeskalleboka, og både boka og innsamlingsmetodene ble av mange sett på som dypt problematiske. De Scheinerske samlinger vokste og vokste, og mens mange så på samlingene som en verdifull ressurs for forskning, var ikke alle like begeistra. Urfolk, bygdesamfunn og etterkommere følte seg rana og oppfatta de tomme gravene som et overgrep. Det pressa seg etter hvert fram et krav om å opprette en kommisjon for å se på den uretten som var begått mot det samiske og kvenske folk i Norge, og i 2018 ble Sannhets- og forsoningskommisjonen opprettet av Stortinget for å granske følgene av fornorskningsspolitikken.

[SPEAKER_01]

Begreper som etniske minoriteter får dere til å høres ut som det å skille seg fra majoriteten er noe marginalt. Men når mer enn hver femte person som bor i Norge har en annen etnisk bakgrunn enn majoritetsbefolkningen, er ikke kulturelle forskjeller noe sjeldent og sært. Det er en del av hverdagen, også forskningshverdagen. Forskning på urfolk og nasjonale minoriteter er et mørkt kapittel i forskningshistorien, fullt av overtramp, misbruk og mistillit.

Og siden historien viser at mye slik forskning tidvis har vært svært problematisk, må vi forskere trå ekstra varsomt.

Vi må være bevisst vår rolle og hvordan vi går fram, så vi ikke gjentar gamle synder bare i nye former.

Anita Salamonsen har lang erfaring med personsentrert tilnærming i forskning, og er spesielt opptatt av medvirkning og styrking av tjenester for mennesker med minoritetsbakgrunn.

[SPEAKER_02]

Etniske minoritetsgrupper i Norge, det kan være flere grupper.

Vi har jo et urfolk i Norge, samene, som er en sånn gruppe.

Vi har fem nasjonale minoritetsgrupper.

[SPEAKER_01]

Jeg tror ikke alle er klar over at det er grupper som har en egen status som nasjonale minoriteter i Norge.

[SPEAKER_02]

Det er jo folkegrupper som har vært her, gjerne fra før 1945, og som har et eget språk og en kultur.

Jeg vil jo si at du kan jo ha ei sammensatt etnisk tilhørighet.

Og du kan jo ha en norsk identitet ved sida av at du er for eksempel kvensk eller samisk.

Og særlig fordi vi jo i Norge har hatt en fornorskningsspolitikk overfor disse gruppene som gjør at språk ofte er ute av mange familier, ikke sant.

En del kulturelle kjennetrekke som for eksempel

håndverkstradisjoner, mat osv. har vært kanskje tona ned, men tas fram igjen.

[SPEAKER_01]

Det høres ut som jeg kan trå feil allerede når jeg begynner å spørre etter eller forholde meg til noen som at de er kvenske, men kanskje de ikke tenker på seg selv som kvensk sjøl engang.

[SPEAKER_02]

Det er et godt poeng, Stig, og det her med hva du sjøl definerer deg som ...

Det er jo kanskje første steg hvis du skal delta i forskning, f.eks.

Vi er jo ei stadig mer sammensatt befolkning, så vi har jo også mange med flyktningbakgrunn som også er etniske minoriteter i Norge.

For en etnisk minoritet er jo rett og slett ei folkegruppe som er et mindretall i et samfunn, og som deler da en felles kultur, opprinnelse eller historie som på en måte skiller dem fra det vi kan kalle for majoritetsbefolkninga, selv om denne også ... etter hvert blir stadig mer sammensatt.

Og det her med ikke å registrere på etnisk tilhørighet, det har vi jo hatt tradisjon for å ikke gjøre i norske registre, f.eks.

Sånn at nå når vi begynte å forske mer i forhold til etniske grupper, så må vi jo trø varsomt.

[SPEAKER_01]

Hvis vi ser på amerikansk forskning, f.eks., så vil det være den naturligste ting i verden i de fleste studier, faktisk.

Det er noe du krysser av på som like naturlig som alder.

[SPEAKER_02]

Du har jo den her store Indigenous research-tradisjonen, ikke sant, med egne etiske komiteer for urfolk.

Og det har vi jo også fått i Norge, administrert av Sametinget.

Og det er jo for det at man skal ivareta en potensielt sårbar posisjon.

Og da er det jo et prinsipp at forskninga skal gjøres av noen som har satt seg inn i eller tilhører kulturen, sånn at det er en kulturforståelse der i utgangspunktet.

Og særlig fordi at vi også snakker om grupper som har opplevd historiske overgrep.

Flyktninger har opplevd krig og traumer, ikke sant.

[SPEAKER_01]

Men ordninga med Sametinget med etisk godkjenning der, den har ikke vært så lenge?

[SPEAKER_02]

Nei.

Og det som jo er et prinsipp som det kan være viktig å trekke fram i forhold til hva det her innebærer, det er jo et veldig sterkt fokus på at ok, forskninga skal ha samfunnsnytte.

Det skal konkret i prosjektplanlegginga beskrives hvordan det her gir noe tilbake til for eksempel det samiske samfunnet.

Og da kan det gå på, ikke sant... Er det tiltak?

Er det informasjon?

Er det nye tjenester?

Men det skal være konkret beskrevet, og det skal også ta utgangspunkt i at vi involverer noen fra gruppen i forskningen.

Så brukerstemmen er med, og det er en representasjon fra de det faktisk gjelder.

[SPEAKER_01]

Så dem vil fort kunne trå litt på bremsen, hvis det er prosjekter som ikke har en klar forankring eller en brukerstemme med i prosjektet.

[SPEAKER_02]

Ja, og det er klart at når du har et bakteppe med historie med alt ifra skallemålinger til analyser av et folk som enten skittent eller tyvaktig eller mindreverdige på andre måter, så er det klart at det her er også en form for demokratisering og maktfordeling.

[SPEAKER_01]

Ja, for dette er jo en av de historiene som vi ikke har likt å snakke så veldig høyt om.

Og det er ikke så langt tilbake i tid.

[SPEAKER_02]

Man sier jo for eksempel i sosiologien at norsk minoritetspolitikk 50 år tilbake i tid, det handla jo om å fornorske.

Det handla jo om å gjøre alle lik.

Og hvis vi tenker oss oppbygginga av den norske velferdsstaten etter andre verdenskrig, så var det jo kanskje en god fellesskapstanke i det, men det var klart at det var også diskriminering i det. Og det ga seg noen utslag som har festa seg dypt i de folkegruppene. For eksempel at du blir sendt på internatskole som syvåring og ... Vekk fra familien og ... Vekk fra familien, og så møter du noen som underviser deg på et språk du ikke kan. Og hjemmespråket ditt får du ikke bruke. Så vi skal ikke så veldig langt tilbake i tid, for det er realiteten, ikke sant. Og i dag så er jo norsk minoritetspolitikk en forsoningspolitikk. Men i hvert fall når man som forsker skal tre inn i dette feltet, så skjønner vi jo at vi må kunne noe om det fra før. Og i god forskning så skal man jo alltid sette seg inn i forskningsfeltet man trer inn i. Men kanskje her så må man jobbe litt ekstra med det. La oss si at du skal forske på jøder i Norge. Det har jo du gjort sjøl, Stig. Hva gjorde du da?

[SPEAKER_01]

Da innser du underveis at oi, kunnskapen, den jeg trodde jeg hadde, den streker jo ikke til.

[SPEAKER_02]

Nei. Og hva gjorde du i neste omgang?

[SPEAKER_01]

Da må jeg få hjelp, da.

[SPEAKER_02]

Og hvem fikk du hjelp av?

[SPEAKER_01]

Da fikk jeg jo hjelp av jøder.

Nemlig.

For det er de som kunne fortelle meg hvordan jeg burde ta hensyn til, og hva som er viktig.

Det er komplekst.

[SPEAKER_02]

Jeg bruker å si det at vi hadde kanskje ikke trengt disse urfolksforskningsprinsippene hvis vi hadde vært veldig bevisste forskere, for eksempel i kvalitativ forskning som jeg har holdt på med i et langt forskerliv.

Så er det klart at du skal jo sette deg inn i feltet.

Du skal jo involvere dem det handler om.

Og du skal jo ha en grunnleggende respekt.

Og så er jeg veldig opptatt av, når jeg skal formidle hva jeg tenker er viktig når du går inn i feltet, så er det jo det her med å også reflektere over hva har jeg i min ryggsekk når jeg kommer inn i det feltet?

Hva er min forståelse av for eksempel jøder, da?

Er det noe jeg må legge til i den sekken?

Og er det kanskje enda viktigere noe jeg bør ta ut derifra?
Har jeg noen forforståelser som faktisk kan være et hinder i møte med ei gruppe som jeg ønsker å gjøre forskning ikke på, men om og med?

[SPEAKER_01]

Det er ganske stor forskjell å forske på og med.
Her er det ekstra hensyn å ta, fordi det er en gruppe som har blitt forska på så mye.

[SPEAKER_02]

Ja, og hvor de analysene heller ikke har vært lagt fram for dem det faktisk gjelder.

Sånn at kanskje har den forskninga kommet ut med konklusjoner som har vært både oppfatta som feil, diskriminerende, sårende.
Kanskje tiltakene som har blitt laga basert på forskninga, heller ikke har vært det som gruppa sjøl mener at de ville hatt best av.

[SPEAKER_01]

Det er jo en historikk der, når vi har prata om den, med dette med raseforskning og en idé om at noen grupper er mer lavtstående, som har prega på en måte innstillingen og analysene og hva man har leita etter

[SPEAKER_02]

Ja, særlig hvis du går riktig langt tilbake, ikke sant.
Men så er det veldig viktig å tenke på også at vi er kommet veldig mye lenger i dag.
Og jeg tenker jo det at gjør du god forskning kvantitativ eller kvalitativ, så tar du jo med deg et hensyn til at her skal vi forske om og med en gruppe som kanskje har noen ... kulturelle, altså religiøse ... Altså er det noen hensyn vi må ta?
Et helt konkret eksempel.
Kan vi spørre alle unge med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge om psykisk helse?
Forholder dem seg til det begrepet, eller må vi i samråd med dem spørre på en annen måte for å få svar på det vi faktisk lurar på?
For vi vet jo at alle forholder seg ikke til det begrepet.
Noen vil tenke at hvis du har psykiske helsetutfordringer, så kan det til og med være en forbannelse noen har kasta på deg utenfra.

[SPEAKER_01]

Så ordet i seg sjøl har en annen betydning.

[SPEAKER_02]

Ja.
Et viktig etisk arbeid er faktisk begrepsarbeid.
Hva slags ord bruker vi, hva slags begreper bruker vi?
Og der er det kjempeviktig å ha med noen innenfra, sånn som du gjorde når du inkluderte unge med jødisk bakgrunn i din forskning.
At du spør dem. Er dette er greit å spørre om? Hvordan ville dere ha formulert det?
Hvordan skal vi forstå resultatene vi får?
Og så rent praktisk, hvis vi nå ser på forskningsprosessen, så er

det jo andre ting også å tenke på her.
Det kan være for eksempel det her med et såkalt reelt samtykke.

[SPEAKER_01]

Ja, et såkalt?

[SPEAKER_02]

Ja, et såkalt. Jeg sier såkalt.
For noen grupper så vil det være sånn at selv om dem aldersmessig, rettslig har rett til å samtykke på egne vegne.
Så kan det jo være kulturelle hensyn som gjør at de tenker at de blir ikke med på dette hvis ikke de eldre i familien eller i gruppa syns det er OK at de er med. Så jeg må spørre dem.
Så ofte når du skal rekruttere også, så bør du snakke med ... f.eks. de unge i lag med de eldre og spørre: Hvordan skal vi gå fram når vi skal rekruttere, hva er greit for dere, hva er hensynene vi bør ta? Da får vi jo ei anledning til å informere om det prosjektet vi ønsker å sette i gang, og vi får innspill til hvordan vi kan greie å formidle det sånn at folk faktisk føler seg trygge.

[SPEAKER_01]

Så her snakker vi om tillitsbygging, egentlig.
Noe av dette vi har prata om, skjedde for generasjoner tilbake.
Og så skal en som ung forsker få en sånn arvesynd, da.
Men er vi ikke et annet sted nå?
Da tenker jeg på ... Jeg måtte gå noen runder sjøl før jeg forsto hvorfor du noen ganger møter så stor motstand.
Ja, det handler faktisk om noe for lenge siden.
Det kan jo gi litt sånn berøringsangst, da.

[SPEAKER_02]

Og det skal vi jo ikke ha.
I det her man kan kalle det for et sånt revitaliseringsarbeid også i forskninga, så er det veldig viktig det du tar opp der, Stig, for det at vi må ... For eksempel hvis vi ønsker å rekruttere noen med en bestemt bakgrunn, da.
Så må vi ha den kunnskapen om historikken med oss.
Og når vi f.eks. i Involvement-prosjektet her i Stavanger jobber med unge med kvensk/norskfinsk bakgrunn, så kontakta vi jo deres interesseorganisasjon.
For å få hjelp til: Hvordan kan vi rekruttere? Hva det er viktig at vi forsker om? Hvordan skal vi ordlegge oss? osv.
Men aller viktig å si i et forskningsprosjekt, hvis det skal bli noe av, det er jo at du faktisk greier å rekruttere noen.
Og hvordan skulle vi gjøre det?
Og da var jo dem veldig klar på at ... noe av det viktigste vi må gjøre etisk, det er jo å trygge at vi konkret bidrar til identitetsbevissthet.
Så det som Kvenungdommen da foreslo, og som de gjorde i samarbeid med det forskningsprosjektet, det var jo å lage et undervisningsopplegg for videregående skoler og reise ut om det og snakke om det her med å definere seg, kanskje ikke med bare én identitet, men med flere.
Og det må man jo også tenke på, at du kan ha mange etniske

tilhørigheter samtidig, som til sammen skaper din identitet.
Så du kan ikke bare ha én rute å krysse i.
For eksempel i nord, der jeg kommer fra, så snakker vi gjerne om Tre stammers møte, der mange av oss har både kvensk og samisk og såkalt norsk bakgrunn.
Vi har jo hatt deltakere i prosjekter som har både skogfinsk og romani og kvensk bakgrunn, for eksempel.
Så det er jo superinteressant å gå inn og jobbe med etnisitet-begrepet.
Og vi skal ikke ha berøringsangst, tenker jeg, men vi skal være refleksive.
Og vi skal involvere de det handler om.
Da står vi ganske trygt.
Og vi har som forskere et ansvar for å spørre og for å ta vare på de svarene vi får, og for å følge opp det her gjennom hele prosessen fra vi starter med å planlegge et prosjekt, og helt til vi lager tiltakene og formidler forskningsresultatene ut.

[SPEAKER_01]

Egne retningslinjer, burde vi hatt det?
Sametinget, det må man forholde seg til hvis man skal involvere seg eller starte noe forskningsprosjekt knytta til den samiske befolkninga.
Men de andre minoritetsgruppene vi snakker om, har ikke favna det.

[SPEAKER_02]

Nei. Og vi kan jo spørre oss, Stig, om vi virkelig skal lage egne etiske retningslinjer for alle grupper.
Men vi vet jo samtidig at når du forsker om og med personer som har en sånn etnisk minoritetsbakgrunn, så får du ofte det innspillet at det burde være retningslinjer. Rett og slett på grunn, tror jeg, av den forskningsslitastjen at: Å, guri meg, må jeg dra den her historien enda en gang?
Og så tenker jo jeg da at hvis vi gjør godt etisk arbeid når vi forsker, så skal det kanskje ikke være nødvendig, for i det så bør det ligge både hensynet til et kulturelt trygt prosjekt og også det her med kritisk refleksjon.

[SPEAKER_01]

Det kan være flere grunner til å ikke ville være med på forskninga. Du sa forskningsslitasje.
Hvis det er én gruppe som får mange, og det er kanskje noen som fronter det eller er tydeligere talpersoner, som blir representanter, så blir de spurt igjen og igjen ... Det er én side. Men så er det en annen side med det med tillit.
Det gjelder jo også de som er ... mange av flyktningene som kommer hit, som vi kan fortelle at jo, dette er godkjent, vi har en regional etisk komité i Norge. Staten, den kan du stole på.
Det er kanskje ikke deres erfaring at det er hvem er det jeg gir min informasjon til, hvem skal det brukes av?

[SPEAKER_02]

Det er veldig viktig det du sier der.
For i den andre enden av skalaen fra forskningsslitasje ligger å

aldri bli spurt om å være med.

Det er jo noen grupper som aldri blir spurt om å være med i forskning, eller ikke har blitt det til denne tid, i hvert fall. Enkelte av flyktninggruppene, typisk Midtøsten og Afrikas Horn i Norge, har det vært gjort så langt veldig lite på.

Så det er jo der vi må gjøre det gode arbeidet med å trygge ... at det er bra å delta i forskning, ikke sant?

Og som du sier, ikke sant, du kan stole på staten.

Altså, hvorfor skal de stole på at det er trygt å delta i forskning?

Og da er det jo viktig også å beskrive, ikke sant, hva kommer tilbake til din gruppe?

Og at det her skal utvikles i samråd med gruppa.

Det skal ikke være et ovenfra-og-ned-tiltak, sant, der man kanskje både kategoriseres og sykeliggjøres eller andre ting.

Men det kan jo være uetisk også å aldri bli invitert inn i forskningen.

[SPEAKER_01]

Berøringsangsten, ja.

Som du sa, at det må vi ikke ha.

Da vil jo stemmen deres aldri bli hørt.

Da vil vi jo ikke komme noe videre.

[SPEAKER_02]

Og jeg tror jo at det går framover, det er jo mitt inntrykk.

Og så er det klart at vi må hele tida lære av feil vi gjør.

Hvis vi sa eller gjorde noe, eller hvis resultatet ikke ble som forventet, hva gjør vi bedre neste gang?

Og kan vi på en måte rette opp i det vi har gjort?

Det kan vi helt sikkert.

Det kan man alltid hvis det ligger en dialog til grunn, tenker nå jeg.

[SPEAKER_01]

Og en åpenhet rundt det hva man gjorde feil.

[SPEAKER_02]

Ja. Og det er også noe med hvem eier forskningen i et samfunn, ikke sant.

Hvis vi tenker at vi forsker til befolkningen og brukernes beste, så tror jeg vi kommer rundt en del sånne problemstillinger.

[SPEAKER_01]

Kan vi oppsummere noe som er viktig å tenke på når man skal ...

[SPEAKER_02]

Vi har jo vært innom begrepet tillit mange ganger i denne samtalen. Og vi kan ikke gjenta det for ofte, tenker jeg.

Og vi har jo snakka om at det her både kan ha et historisk bakteppe, det kan handle om krig og traumer, det kan handle om å være kommet til en helt ny kultur der du trenger å sette deg inn i hvordan samfunnet fungerer, for å føle at det er trygt, for eksempel, å bidra i forskning.

Og da er det jo deltakerperspektivet som på en måte bestemmer når

forskninga er kulturelt trygg.

Vi kan ikke bare si at denne forskninga er kulturelt trygg.

Vi må få deltakerne med på laget, sånn at de er med og eier den definisjonen og forståelsen.

Og så har vi snakka om brukerinvolvering som et helt gjennomgående prinsipp.

Men også det her med denne kontinuerlige etiske refleksjonen, det arbeidet vi gjør kanskje hver dag når vi er ute og samler data eller skriver på en artikkel eller snakker med folk, at vi tenker over egen forskerrolle og over prosjektet sånn som det utvikler seg, og så ikke er redd for å ... gjøre endringer som gjør prosjektet etisk tryggere.

[SPEAKER_01]

Det at jeg har gode intensjoner, betyr ikke automatisk at forskningen min blir opplevd som god.

Det at jeg ønsker å forstå, betyr ikke nødvendigvis at den jeg forsker på, føler seg forstått.

For det å generere ny kunnskap om noe er å utøve makt.

Det er forskeren som bestemmer spørsmålene, forskeren som samler inn datamateriale, og forskeren som tolker svarene.

Så når balansen mellom majoriteten og etniske minoriteter historisk sett har vært dårlig, så vil også denne asymmetriske maktbalansen nødvendigvis påvirke relasjonen mellom den som forsker, og den det forskes på.

Hvordan sikrer vi at forskningen vår er etisk forsvarlig når historien ikke er nøytral, men tvert imot kan jobbe mot oss?

Her er Linda Estman, som er professor og ekspert i forskningsetikk.

[SPEAKER_04]

En av de viktigste måtene vi mennesker forstår verden på, er gjennom å skape kategorier.

Gjennom å plassere det som finnes rundt omkring oss i ulike grupper, gir vi verden struktur og gjør den lettere å orientere oss i.

Kategorisering er i seg ikke problematisk, men det blir problematisk når mennesker behandles på ulike måter, avhengig av hvilke kategorier vi har plassert dem i.

Når forskning berører personer som tilhører minoritetsgrupper, blir dette særskilt viktig, for da handler det ikke bare om å skape ny kunnskap.

Det handler også om makt, og om det ansvaret som følger med forskerens rolle.

Når forskere forsøker å forstå verden, beskriver, tolker og kategoriserer de mennesker.

Men sånne beskrivelser kan få konsekvenser, både for hvordan grupper forstås i samfunnet, men også for hvordan mennesker i disse gruppene ser på seg selv.

Historien viser at forskning ikke alltid har behandlet minoriteter med respekt.

Urfolk og andre minoritetsgrupper har blitt fotografert og analysert uten samtykke, og på måter som i dag forstås som dypt krenkende.

Disse erfaringene har vært viktige for utviklingen av moderne forskningsetikk.

I dag vet vi at forskning om minoriteter krever særskilt ettertanke.

Det rekker ikke å samle inn et samtykke.
Forskere må også reflektere over sin egen rolle.
God forskningsetikk handler derfor om respekt, om å skape kunnskap sammen med mennesker, ikke bare om dem.

[SPEAKER_01]

Kultur handler om mer enn kunst og håndverk, tradisjoner og språk. Det handler også om tillit, forventninger og erfaringer. Hvis erfaringene til de vi ønsker å forske på er dårlige, så er det naturlig at vi ikke nødvendigvis blir tatt imot med åpne armer. Da er det viktig å være ydmyk. I møte med forskningsdeltakerne i et forskningsprosjekt er det derfor viktig med kunnskap om de menneskene og kulturene vi møter, for å vite hva som er greit og hva som er ugreit. Ofte kan det være lurt å gå ordentlig i dialog med de menneskene og miljøene vi ønsker å finne ut mer om, og at vi ikke bare forsker på dem, men med dem. I neste episode av Ugreit skal vi snakke om brukermedvirkning i forskning.

[SPEAKER_00]

Mitt navn er Stig Bjønness. Resten av Ugreit består av Petter Viksveen, Linda Estmann, Camilla Jensen og Jo Røislien. mens de historiske anekdotene er lest av Katrine Jünger Ims. Ugreit er klippet av Jo Røislien, og produsert av NettOp for Universitetet i Stavanger.